

Özer, Beril. (2021). Toplumsal Hafıza Bağlamında Anlatıcılar ve Müzik, *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 2021 güz -02-(100-120)

TOPLUMSAL HAFIZA BAĞLAMINDA ANLATICILAR VE MÜZİK

NARRATORS AND MUSIC IN THE CONTEXT OF SOCIAL MEMORY

Beril ÖZER^a

Doi: 10.53281/kritik.1006609

^aErciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, bOrcid No: 0000-0001-5638-2181

MAKALE BİLGİLERİ

Makale:

Gönderim Tarihi: 08.10.2021

Ön Değerlendirme: 11.10.2021

Kabul Tarihi: 08.11.2021

Anahtar Kelimeler:

Toplumsal hafıza, müzik, anlatı, toplumsal anlatıcılar, sözlü iletişim.

Key Words:

Social memory, music, narrative, social narrators, oral communication.

ÖZET

Çalışmanın temel amacı, toplumsal hafıza bağlamında sözlü anlatıların ve anlatıcıların rolünü ve önemini betimlemek ve devamında sözlü anlatım ile girift olan müziksel ses dilinin toplumsal hafızadaki rolünün anlatılardaki önemini açıklamaktır. Öncelikle toplumsal hafıza kavramı çerçevesinde sözlü anlatılardan, sözlü iletişim ve müziksel anlatılardan bahsedilmiştir. Devamında ise toplumsal anlatıcılar olan şaman, kam, masal ve destan anlatıcıları, âşıkler ve abdallardan kısaca bahsedilmiştir. Bu doğrultuda anlatıcıların, toplumsal hafızanın aktarımında müzik dilini de kullanarak nasıl aktif bir şekilde kültürel aktarıcılar olarak rol aldıkları görülmüştür.

ABSTRACT

The main purpose of the study is to describe the role and importance of oral narratives and narrators in the context of social memory, and then to explain the importance of the role of musical sound language, which is intricate with verbal expression, in social memory in narratives. First of all verbal narratives, verbal communication and musical narratives are mentioned within the framework of the concept of social memory. After that the social narrators such as shaman, kam, tale and epic narrators, minstrels and abdals are briefly mentioned. In this direction, it has been seen how the narrators actively play a role as cultural transmitters by using the language of music in the transmission of social memory.

© 2021- e-ISSN 2667-6850

*Derleme Makale (Review Article)

Sorumlu yazar: Beril ÖZER

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5638-2181>

E-mail : ozerozerberil@gmail.com

GİRİŞ

“Tarihsel gelişme içinde, aynı toprak parçası üzerinde birlikte yaşayan ve ortak bir uygarlığı olan, yaşamlarını sürdürmek ve birçok temel çıkarlarını gerçekleştirmek için işbirliği yapan insanların tümü” (Oxford Languages, 2021) olarak tanımlanabilen toplum kavramı, ‘birey’ kelimesinin zıddıdır. Bir örgütlenme içeren kavram, işlevsel olarak farklılık gösteren temel gruplardan ve kültürel olarak benzeşen gruplardan oluşur. Çok önceleri “hayvan ve bitkilerden ürün sağlanması” ve “insan yeteneklerinin geliştirilmesi” anlamlarını karşılayan kültür kelimesi, zaman içinde “bir arada yaşayan insanların gündelik yaşam içinde ürettiği değerleri, gelenek ve görenekleri ile davranışları anlamına karşılık gelmeye başlamıştır (Güngör, 2011: 280). Gökalp’e göre ise kültür; “Bir milletin dinî, ahlaki, akli, estetik, lisani, iktisadi ve fennî hayatlarının ahenkli bir bütünüdür” (1975: 27). Bir toplumdaki üyelerin davranış, tutum, alışkanlık ve değer yargıları gibi toplumsal hayata dair birçok boyuta sahip olan kültür kavramı, ulusal ve evrensel öğeleri aynı zamanda içinde barındırabilen ve tek bir anlama indirgenemeyecek kadar derin anlamları olan bir kavramdır. Gündelik yaşam içinde ihtiyaç duyulan maddi ve manevi değerler bütünden oluşan kültürün maddi değerleri yeme, içme, barınma gibi temel ihtiyaçlar iken; manevi değerleri ise dil, din, edebiyat, folklor, sanat ile örf adetlerdir. Kültürü oluşturan bu öğelerin günlük yaşamdaki işleyişi ise toplumun benimseyip kabul ettiği “ortak bir dil” sayesinde gerçekleştirilir. Kısaca dil ortaklığı, ortak bir dünya tablosuna sahip olmaktır (Akarsu, 1998: 63).

Duygu ve düşüncelerimizi diğerlerine aktarmamızı ve diğerleriyle iletişim kurmamızı sağlayan dil, yalnızca bireyle değil toplum ile de sıkı sıkıya bağları olan bir ortam ve süreçtir. İçinde yaşadığımız dünyayı, içinde yaşadığımız toplumun bize kazandırdığı dil ile tanırız. Bir topluma ait bilgi birikimini yansıtan dil, toplumun değer ve inançlarını da yansıtan bir araç olması nedeniyle toplumsal bilginin anahtarıdır ve dil ile kültür ayrı(a)maz bir bütündür (Odabaşı, 2006: 241). Dilin toplumsal bir iletişim aracı olması nedeniyle, dil ve toplum ilişkisini çözümlenmeye çalışan çeşitli disiplinler ortaya çıkmıştır. Dilbilim ve toplumdilbilim, bu disiplinlerden bazılarıdır. Dilin gelişimi, kültür ve tarih bağlamında yani sosyolojik bir bağlamda incelenmeli ve yorumlanmalıdır çünkü dil ile kültür arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Sosyolojik bağlamda düşünüldüğünde yalnızca; mantık, bilim, düşünce ve felsefenin toplumu şekillendirdiğini söylemek doğru olmaz. Toplumun şekillenmesinde duyguların da önemli bir yeri vardır. Toplumların duygudaşlığı, dilin ortak bir anlaşma aracı olmasından kaynaklanır. Dil, millet

kavramını etkilediği gibi medeniyet kavramının da şekillenmesini sağlar; gelişmiş ve ilerlemiş bir toplumun temeli gelişmiş ve zengin bir dile dayanır (Odabaşı, 2006: 246). Bir milletin asırlar boyunca oluşturarak günümüze ulaştırdığı yaşam tarzı kodlarının hafızası konumundaki kültür, nesilden nesile aktarılan bir mirastır. Yaşam tarzının göstergesi olan sanat, tarih, edebiyat, düğünler, şiirler, bayramlar, şarkılar, türküler, ninniler, ağıtlar ise kültürün unsurlarıdır ve bir milletin yaşanmışlıklarının toplamıdır (Göçer, 2012: 50).

1. Toplumsal Hafıza ve Anlatılar

Bellek; anıları, bilgileri saklama gücüdür. Bellek bir nevi geçmişimizdir, geçmiş ile olan bağımızı sürdürmemizi sağlar. Bu yetisiyle sadece saklayıcı değil aynı zamanda anımsayıcıdır (Timuçin, 2004: 53). Çok küçük farklar da olsa, toplumsal bellek kavramının hem Türkçe hem de İngilizce literatürdeki anlamları ortaktır. Kavramı Türkçe bağlamında incelediğimizde; toplumsal hafıza, toplumsal bellek, sosyal hafıza, kolektif bellek gibi kullanımların olduğunu görürüz (Atabaş, 2018: 15). Toplumsal hafıza kavramını iki boyutta incelediğimizde, Türk Dil Kurumu, kavramın ilk boyutunu oluşturan toplum sözcüğünü; “Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü, cemiyet.” olarak tanımlar. İkinci boyut olan hafıza sözcüğü ise TDK (2021) tarafından; “Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza, zihin.” şeklinde tanımlanır.

Belleğin toplumsallaşmış hali ise kültürel bellektir. Kültürel bellek ile insanoğlunun kendisi dışındaki dünyayı algılama şekli kastedilir. Belleğin mekânı insanın beynidir; bu boyutuyla belleğin insan fizyolojisiyle, nöroloji ve psikolojiyle ilgili olduğu düşünülür. Oysaki belleğin neler içerdiği, bilgilerin nasıl sınıflandırıldığı, ne kadar süre hafızada tutulduğu bireyin zihinsel kapasitesinden ziyade bireyin içerisinde bulunduğu dış koşullar yani toplumsal ve kültürel koşullar ile ilintilidir (Assman, 2015: 26).

Bireyin sürekli olarak bağlantılı olduğu toplumsal hafıza, toplumsal kurumlar ve kültürel kodlar aracılığıyla benimsenir ve yayılır (Schudson, 2007: 180). Toplumsal hafıza kavramını ilk olarak zihin içindeki “kültür” kavramı ile bağdaştırırız. Çünkü bir toplumu toplum yapan öğeler; gelenek ve görenekler, yazılı ve yazısız hukuk kuralları, yaşam biçimleri, konuşma biçimleri, yerleşim yerleri ve

daha nicesidir. Kısaca kültür ile toplum ayrılmaz bir bütündür. İnsanoğlunun ve oluşturduğu toplumun kasıtlı ya da kasıtsız olarak pratik ettiği olaylar, onlara ait tarihi oluşturur. Kültür kavramının diğer bir tanımı da “bireylerce deneyimlenmemiş fakat kültürel araçlar sayesinde bireylerce öğrenilen geçmişe dair bilgiler-deneyimler bütünü”dür (Atik ve Erdoğan-Bilginer, 2014: 3).

Toplumsal hafıza kültürde hayat bulur. Kültür bir yaşama desenidir, bununla birlikte kültürde bireysel ya da toplumsal belleğe ilişkin kodlar bulunur. Kültür, toplumsal belleğe ilişkin temsilleri içerir ve toplumun kendini ve geçmişini tanımlama şeklini gözler önüne serer. Toplumun ve bireyin varoluşsal kimliği kültürel bellek içerisinde hayat bulur. Kültür, birey için hem güven alanıdır hem de onu belirli kalıplar içerisine sıkıştıran bir kuşatma alanıdır. Bu şekliyle toplumsal hafızada kültür hem bütünleştirici hem de ayırt edici bir özelliğe sahiptir. Toplumlar, hafızaları ile kendilerini “biz” ve diğerlerini “ötekiler” olarak sınıflandırabilir ve kültürel benliklerini bunun üzerine inşa edebilir (Subaşı, 2003: 137).

Sosyolojik bağlamda “toplumsal hafıza” teriminin aklımıza getirdiği ilk isim Fransız sosyolog Maurice Halbwachs’dır. Toplumsal hafıza kavramını kullanan ilk isim olmasa da (ilk kullanan Hugo von Hofmannsthal olarak bilinir), kavramı geliştiren ilk sosyal bilimci Halbwachs’dır (Atabaş, 2018: 27). “Collective memory” kavramını ortaya atan Halbwachs, kendisinden sonra kullanılan “social memory ve cultural memory” kavramlarının ve bu kavramlar arasındaki farklılıkların tartışılmasının önünü açmıştır. Olick’e göre, Halbwachs’ın kolektif bellek çalışmalarında, bireysel ve toplumsal arasında bir gerilim mevcuttur çünkü Halbwachs belleğin, Henri Bergson tarafından iddia edildiği gibi öznel akıl yerine, zihinlerin hep bir arada, toplumla beraber nasıl işlediği ve işleyişin toplumsal düzenlemelerle birlikte nasıl şekillendiği ile ilgilidir. Halbwachs’a (1999) göre bireyler içinde yer aldıkları grupların belirlediği bağlamlar dışında sürekli ve tutarlı bir şekilde hatırlama eylemini gerçekleştiremezler. Bu duruma Halbwachs’ın en sık verdiği örnek ise çocukluk anılarımız ile ilgili kesin bilgiler olmaması ve hatırladığımız şeylerin bağımsız ve bireysel bir şekilde mi gerçekleştiğini ya da çocukluk anılarımızı ailemiz tarafından bize verilen ipuçları sayesinde mi hatırladığımızı asla bilemeyecek olmamızdır.

İlk olarak kolektif bellek, bireysel belleğin toplumsal biçimde düzenlenmesi veya toplumsal koşullar aracılığıyla edinilmesi gerçeğine gönderme yapıyor olabilir. İkincisi, kolektif bellek, geçmişte o dönemde yaşamış olan bireylerin toplumsal ivmeyle oluşmuş anlamına değil, bu anlamın deposu

işlevini gören toplumsal olarak üretilmiş yapıntılara gönderme yapıyor olabilir; kütüphaneler, müzeler, anıtlar, klişeleri ve sözcük oyunları ile dil, yer adları, tarih kitapları vb., Üçüncüsü, kolektif bellek geçmişi kendileri yaşamamış fakat onu kültürel yapıtlar aracılığıyla öğrenmiş olan bireylerin geçmişe dair imgesi olabilir. Bu noktadaki yorumlar kültürel belleğin her üç alanını da ilgilendirmektedir; toplumsal koşullar aracılığıyla edinilmiş bireysel anılar, toplumsal arabuluculuk için kültürel biçimler ve kültürel biçimlerden edinilmiş bireysel anılar (Schudson, 2007: 181).

Freud, bireyin tüm geçmiş deneyimlerinin toplandığı yeri bilinçaltı olarak tanımlar ve hatırlanan şeylerle değil unutulmuş şeylerle ilgilenir. Fakat Halbwachs, Freud gibi düşünmez ve belleğin asla tüm geçmiş deneyimleri depolayamayacağını söyler. Bellek, zaman geçtikçe belli bir kişiye alt bilişsiz olarak geliştirilen, bilişsiz kalan ve belli özelliklerle donatılan bir içsel tablo olan “imago” ya dönüşür ve “imago”nun korunabilmesi için toplumsal bir çerçeveye oturtulması gerekir. Bu nedenle bellek, kamusal anlamda erişilebilir olan hikâye ve simgeler ile sosyal aktarma ve depolama araçlarının bir ürünüdür ve bireylere de aittir. Bireylerin hatırladığı şeyler gruptaki üyeler tarafından belirlense de hatırlamanın temelinde kişilerin zihninde gerçekleşmesi yatar. Halbwachs, bazı eserlerinde kamusal bağlamda ulaşılması kolay olan ritüeller, semboller ve hatırlamayı mümkün kılacak diğer araçlarla ilgilenmiş ve tarih ile kolektif bellek arasındaki ayrımın özel ve kamusal arasındaki farktan değil geçmiş ile bugün arasındaki farktan doğduğunu savunmuştur (Olick’den akt: Güneşdoğmuş, 2014: 180).

Halbwachs’a göre insan hafızası bütünüyle sosyal bir hafızadır çünkü birey bir toplumun içinde yaşar ve bireyin anıları toplumla karşılıklı ilişkisinden kaynaklı ortaya çıkar. Bir olayda ve durumda nihai hatırlayıcı birey olsa da, hafızanın inşa sürecini toplumsal bağlamda ele almak ve hafızanın kolektifliğini değerlendirmek gerekir. Bunun nedeni, bir topluluk içindeki her bireyin bir olayı hatırlama durumu ve biçiminin birbirinden çok farklı olmasıdır (İnce-Başaran, 2010: 36).

Milletler tarihi akış içindeki varlıklarını, toplumsal hafızanın önemli bir parçasını oluşturan kültürel değerlerin sonraki nesillere aktarılması üzerine ikame ederler. Toplumların kolektif bir hafızası olduğu gibi, bu hafızanın o toplumu oluşturan bireylere akseden ve bireylerin içinde biçimlendikleri topluma aidiyet duygularını pekiştiren bir yönü de vardır. Tarih içinde farklı biçimlerde değişen, dönüşen ve yeni değerler ile birlikte sürekli bir yenilenme içinde olan toplumsal hafıza, her ne kadar farklı biçimlere bürünse de o milleti yapan asli değerler bütününe korur. Toplumu ve onu oluşturan

bireyleri bir arada tutan kültürel değerler, yaşama biçimleri, hayata ve eşyaya bakış tarzı yalnızca toplumsal hafızanın muhtevasını oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda sonraki nesilleri önekilere bağlayan bir köprü işlevini de görür (Kurt, 2008).

İnsan, toplumu oluşturan en önemli yapı taşıdır ve toplumu ayakta tutar. İnsanın çeşitli alanlarda yaşaması sonucunda ortaya koyduğu ürünler ve bunların çıktısı olan gelenek-görenekler, kültürel oluşumlar ve çeşitli keşifler, insanlar arasında bir “geçmiş” kavramı oluşmasına zemin hazırlar ve gerçekleşen göç, savaş, afet gibi toplumsal olaylar ile de geçmiş dediğimiz kavram gelişerek güçlenir. Toplum oluşturan bireylerin sahip oldukları geçmişi canlı tutabilmek için toplumsal belleğe ihtiyaçları vardır (Atik ve Erdoğan-Bilginer, 2014: 4).

Halbwachs’ın toplumsal bellek kuramına göre, belleğimizdeki anılarımızı tekrar hatırlamamıza yardım eden “işaret noktaları” vardır ve bu işaret noktaları, hayatımızın belirli bir dönemine ait anılardır (Yenici, 2020: 560). Jan Assmann ise Halbwachs’ın toplumsal bellek kuramından hareketle “kültürel bellek” kavramını geliştirmiş ve bir gruba ait yaşantıların bu kavram ile gelecek nesillere aktarılabilceğini savunmuştur. Assmann’ın kültürel bellek ile vurguladığı, insan belleğinin dış boyutudur ve bu boyutlar ise; mimetik bellek, nesnel belleği, iletişimsel bellek ve kültürel bellektir. Mimetik bellek; taklit etme ile kazanılan davranışlardır ve gündelik yaşamdaki davranışlarımız taklit sonucunda oluşan alışkanlık ve kurallardan oluşur. Nesnel belleği; insanın tüm yaşamı boyunca farklı nesnelere ile kuşatıldığını ve bu nesnelere de insana sahip olduğu geçmişini ve atalarını hatırlattığı boyuttur. İletişimsel bellek; insanın dil ile diğerleriyle anlaştığı ve sosyal bir varlığa dönüştüğü boyuttur. İnsan, anlaşma ve dilsel yeteneğini tek başına geliştiremez; dış dünya ile etkileşim gereklidir. Kültürel bellek, diğer üç boyutun birlikte işlev kazandığı bir boyuttur (Assmann, 2015: 26-28). Gelenek ve iletişimden beslenen kültürel bellek, kişisel belleğin değil de toplumsal belleğin sınırları içerisindedir. Bunun nedeni; kişisel belleğin bir bireye ait olması nedeniyle kişinin ölümüyle yok olup gitmesi, kültürel belleğin ise bir geleneksellik kazanması sonucu nesilden nesile aktararak canlı tutulmasıdır (Ergöz ve Doğan, 2020: 34). Assmann, kendilerine kültürel belleği taşımaları için bir yetki verildiğini düşündüğü; şamanlar, yazarlar, filozoflar, öğretmenler, din insanları, ozanlar gibi özel taşıyıcılar olduğunu söyler (2015: 62).

Anlatılar toplumsal hafızanın temel yapı taşıdır ve tarihsel süreç içerisinde toplumsal hafızanın en güçlü taşıyıcıları konumundadır. Anlatılar, kendi güncel biçimleri içinde ancak hikâye anlatıcılarının, şarkıcıların, yazmanların, yorumcuların, bilgin din adamlarının ve ilahiyatçıların kurguladığı ve yeniden yorumladığı şekilde günümüze ulaşır (Malinowski, 1998: 103). İnsan topluluğunun toplumsal hafızasını oluşturan öyküler, toplumsal yaşamının kültürel bağlamından ayrılamaz ve bu anlatılar kesinlikle basit sözdeyişler değildir; bunun aksine o anki yaşantıdan ortaya çıkmış hayaller, gerçekler, olgular ve yaşam dünyasına ait tüm inanışlardır (Malinowski, 1998: 103).

Anlatılar, tarihsel süreç içerisinde toplumsal hafızanın somutlaşmış halleridir. Belirli sanat çalışmaları ya da öyküleme çabalarını bellekte yaşatmak için; geçmişi daha az dramatik, daha az anlaşılır, daha az özetlenmiş, daha az öyküleştiren biçimde sunan anlatıları da aşan yöntemler kullanmak gerekebilir (Schudson, 2007: 92).

2. Sözlü İletişim ve Müziksel Anlatım

Sözlü iletişim günün her anında başvurduğumuz, çok sık bir şekilde kullandığımız iletişim şeklidir. Sözlü iletişim gündelik hayatta birçok durumda kullanılır ve bireyin özellikle anlık olarak kendini ifade etmesi için kullandığı yegâne yöntemdir. Sözlü iletişimin temelinde dil vardır, toplumsal hafızada biriken bilgiler dil aracılığıyla sese dönüştürülür. Duygu aktarımı en iyi şekilde sözlü iletişimle gerçekleştirilir ve aktarılan mesajların eş zamanlı geri bildirimini elde edilebilir. Sözlü iletişimin olumlu yönlerinin yanı sıra bazı olumsuz yönleri de vardır; sözlü iletişimde yanlış anlaşılma ya da polisemi gerçekleşebilir, sözlü iletişimde mesajı içeriği kadar mesajı aktaran da önemlidir ve aynı zamanda yan anlamların kastedilmesi ve yanlış anlaşılması olabilir (Fidan, 2011: 83). Sözlü iletişim var olan bellek ile uyumludur ve herhangi bir etkileşim sırasında bu belleğin bilgilerinden yararlanır (Chomsky, 2001: 227).

İnsanı diğer canlılardan ayıran en belirgin özelliklerden birisi olan konuşma yeteneği, dilbilim çalışmalarında dilin nereden ve ne şekilde ortaya çıktığı ile ilgili çalışmaları gerekli kılmıştır. Rasyonalistler, dilin insan aklının ürünü olduğunu savunurken; pozitivistler ise dilin doğadaki seslerin taklidi sonucu doğduğunu savunurlar. Ampiristler, dilin duyulardan kaynaklı ortaya çıktığını savunurken, teolojik görüşler ise dilin Tanrı tarafından insanlara doğrudan verildiğini savunur (Akarsu,

1998: 18). Bütün bu görüşlere karşı çıkararak dilin insanlığın bir iç gereksiniminden doğduğunu savunan Wilhelm von Humboldt ise, dilin insanın doğasında bulunduğunu ve dilin bulunmadığı yerde insanın bulunmadığını-insanın bulunmadığı yerde dilin bulunmadığını savunur. Dil, her zaman bir önceki kuşağın duygularını aktarır; bu sebeple de dili tarihsel bağlamda tanımlamak gerekir (Akarsu: 1998: 20). William Burroughs, “Dil, uzaydan gelen bir virüstür.” demiştir (Aoki, 1999: 961). Bütün sosyal ve beşerî bilimcilerin dili varlığın temeli ve anlamı olarak görmelerinin nedeni, dilin sahip olduğu sembollerdir. “Dil, insanın evidir.” diyerek insan ile dil arasındaki yakın bir ilişki bulunduğunu belirten Heidegger’den yola çıkarak, sosyoloji-kültür-toplum üçlüsünde yer alan dil ile milliyet arasındaki bağı da anlamış oluruz (Odabaşı, 2006: 244).

Birçok dilbilimci, dilin kültürden mi ortaya çıktığını yoksa kültürün mü dilden ortaya çıktığını araştırmıştır. Kültürün bir göstergesi konumunda olan dil, kavramsal bağlamda biyokültürel tabanlı bir olgudur. Yapılan etnografik çalışmalar, dil ile kültür arasında hem bir ortaklık hem de farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur (Mengü, 2002: 73).

Dili toplumdan ayıramayacağımız gibi; sanat, bilim, teknik gibi alanlardan da dili ayrı düşünmemiz imkansızdır. Bu doğrultuda, müzik gibi kadim bir olguyu evrensel boyutta yorumlamamız gerekmektedir. Müzik, bütün toplumsal alanlara yayılmış ve dini ritüeller, ayinler, cenazeler, düğünler, şenlikler, festivaller gibi insana ve duyguya dair bütün insan yaşamının ortak dili haline gelmiştir. Geçmiş çağlardan günümüze kadar, müziğin insan hayatının hemen her evresinde etkili olduğunu ve nesiller arasındaki önemli bir köprü görevi gördüğünü söyleyebiliriz (İmik ve Haşhaş, 2020: 201).

Müzik, bir tarihsel algılama şeklidir. Müziğin algılanması aynı zamanda kültürel tarih ve bellek ile ilintilidir. Kökeninde, geçmişten günümüze kadar yaşamış insanların deneyimlerinin bütünü bulunduran müziğin kültür ile olan ilişkisini inceleyen bilim dalı ise “etnomüzikoloji” dir. Diğer disiplinler arasında önemli bir yeri olan etnomüzikoloji; tarih, sosyoloji, antropoloji, semiyotik, etimoloji, matematik gibi birçok bilim dalı ile ilişkilidir (Bayburtlu, 2017: 82). Müziği dil ve kültür bağlamında incelediğimizde ise, dilbilim disiplininin çeşitli sanat ve bilim dallarına etkisini de görürüz. Müziğin bir ses dili olması ve konuşma dilinde de olduğu gibi duyguların ve yaşantıların göstergesi olması, müziği bir estetik nesne olarak da düşünmemizin nedenidir (Turinay, 1996: 158). Müziğin sosyokültürel kimliğine bürünürken sahip olduğu ardışıklık, biçimsellik ve tekrarlanabilirlik gibi

özellikler, müziği evrendeki insana atfedilen diğer sanatsal yapılardan farklı kılan özelliklerdir.

Böylesine soyut bir dil olan ses dilini insan duygularını aktarmada en etkili araçlardan birisi haline getiren; müziğin insanoğlunun yaşadığı dönemi ve şartlarını aktarırken, dinleyiciye bir düşünme ve duygular aracılığıyla ortak değerleri paylaşma alanı yaratmasıdır (Clark, 2000: 64). Ortak değerlerin paylaşılması ve kültürel bir miras oluşturulması sürecinde, tarih ile kültür bir araya getirilir ve bugün ile gelecek “varoluşsal ve tarihsel” bağlamda bütünleşir. Hatırlama dediğimiz bu eylem; masallar, anlatılar, türküler, danslar, ağıtlar gibi halkın oluşturduğu ürünler ile kuşaktan kuşağa aktarılır ve bu sayede ölümlü insanoğlu ile birlikte yok olup gitmez.

Herhangi bir yazılı kültüre sahip olmayan toplumlarda bile gündelik yaşam anlarına karşılık gelecek simgeler mevcuttur. Assmann, bir hatırlatma tekniğine sahip olduğunu vurguladığı ve “memoria” kavramı altında bir araya getirdiği simgeleri danslar, giysiler, anlatılar, anma törenleri, desenler, dövmeler, resimler, mekanlar, takılar gibi ögeler şeklinde kökenselel hatırlama olarak tanımlar. Assmann’ın biyografik hatırlaması ise yazılı bir kültüre sahip olan ya da olmayan toplumlardaki sosyal alışverişe vurgu yapar. Kökenselel hatırlamada doğal bir ilerleme akışı görülmezken biyografik hatırlamada tam tersi görülür (Assmann, 2015: 60).

Afrika’da pratikte yazının olmadığı zamanda geçmiş hatırlama ve aktarmanın işlevi topluluk içinde özel bir gruba verilir. Geçmişin başarılı bir şekilde aktarılması için ayrıca müziğin etkili olduğuna inanılırdı. Bu nedenle sözel geçmiş anlatımı görevi “griot” olarak adlandırılan irticalen müzik yapan müzisyenler sınıfına verildi. Bu kişiler Afrika halklarının ortak anılarının koruyucusu oldular. Griot’lar aynı zamanda temsillerinde sahne sanatlarının tümünü kullanan şair ve dansçı idiler (akt. Assman, 2015: 62).

Kültürün en canlı izlerini görebileceğimiz sözlü anlatılarda, gündelik yaşamın izlerini, vatan, dil, gelenek ve göreneğin izlerini kısaca kültürel belleğin oluşturulmasındaki bütün kilit ögeleri bulmak mümkündür (Malinowski, 1998: 171).

3. Toplumsal Anlatıcılar

Polonyalı şair ve deneme yazarı Czesław Miłosz, “Anayurt dediğin dildir aslında.” der. Çeşitli

doğa olayları ya da savaşlar sebebiyle bir coğrafyadan diğerine göç etmek zorunda kalan toplulukların beraberinde götördükleri dil, yaşanmışlıkların aktarılmasını sağlayan bir araç halini alır ve geçmiş anlatılıp canlı tutuldukça dil de güçlenir. Asla yok edilemeyecek en somut hazine dildir; toplumsal belleğin özü paylaşılan dildir (Yakıcı ve Sarıtunç, 2019: 1013). Sözel iletişimin kökeni dildir. Sözü dille bağımlı olan bu yapısı ise, dilin toplumsal oluşu ve belirli değerlere ve kültüre sahip oluşundan kaynaklanır (Erdönmez-Çobanlı, 2019: 92). İnsanoğlunun var olduğu ilk günden beri paralel olarak süregelen dil ve ses yapılanması, sebebiyle sözlü iletişimin sahip olduğu doğal bir süreç oluşmuştur. Sözü ve sözsel anlatıların gücünü bütün iletişim alanlarında görürüz. Yazıdan önce var olan söz, toplumların sahip olduğu sözlü kültür hazinesinin canlı bir kitap olan insan zihni sayesinde oluştuğunun ve nesilden nesile aktarıldığının kanıtıdır.

İletişim bilimi ile halk bilimi arasında bir bağlantı vardır. Bu bağlantının nedeni; iletişim bağlamında düşünüldüğünde, seslenen kitlelerin daha iyi tanınmasında halk biliminin yadsınamaz bir rolünün olması; halk bilimi bağlamında düşünüldüğünde ise sözlü iletişim ürünlerinin nasıl ortaya çıktığının iletişim bilimi sayesinde araştırılmasının daha kolay olmasıdır (Güzel, 2016: 154). Dünyada hangi coğrafyayı ele alırsak alalım; sözü üretim, iletim ve tüketim aracının sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamları olduğunu görürüz. Söz, daima kültürün odak noktası olmuştur ve geçmiş yüzyıllar boyunca kültür mirasının aktarıcılara ozan, şaman, bahşi, kam, âşık, abdal gibi isimler verilmiştir.

Ruhlar ile dolu bir dünya tasvirine inanan ve göller, ırmaklar, dağlar yani doğadaki her şeyin kendi erkini taşıyan canlı nesnelere olduğu temeline dayanan Şamanizm, her insanın bu canlı kabul edilen nesnelere ile iletişim kurabileceğini söyler (İnan, 2012: 252). Bu ruhani varlıkların bahsinin geçtiği efsanelerde hisseden, konuşan, çoğalan varlıklar olduğu ve yere-göğe hâkim olan bu varlıkların çok çeşitli yetenekleri ve etkilerinin olduğuna inanılır (Alp, 2017: 12). Sibiryaya Tunguzları'ndan türediği bilinen Şaman kavramı, yerleşik hayata geçmemiş avcı-toplayıcı toplulukların bilgilerini karşılıklı olarak paylaştığı sosyal bir paylaşım ortamından doğmuştur (Ingold, 1999: 402). Bu sosyal paylaşımın gerekliliği olarak ruh dünyaları ve insanlar arasındaki aracılık rolünü üstlenen şamanlar, doğa ile iç içe yaşayan ilkel toplulukların ihtiyaçlarına göre şekil almış ritüellerden oluşan kendinden geçiş (trans durumu) anlarının rehberi ve hastalık anlarında tedavi edici olma rolünü de üstlenmeleri ile, insanlar ile ruhlar arasındaki arabuluculuk rolünü üstlenmişlerdir (Bayat, 2006: 22). Tedavi edici rolleri ile de tedavi

ritüellerinde çeşitli teknikler kullanan şamanlar; bitkiler, müzik, dans, ritmik ve tekrarlı hareketler gibi teknikler ile trans durumuna geçmektedirler (Yuluğ, 2018: 22). Tüm dünya dinlerindeki toplumsal ritüellerin temelinde bulunan müzik, çeşitli enstrümanlar özellikle de ruhların dikkatini çekeceğine inanılan davullar ile ritüellerin en önemli parçası halindedir.

Şamanın duyulan ve görülen dünyanın dışına çıkararak trans haline geçtiği anlarda söylediği sözlerin büyük kısmı dua-alkıştan oluşur. Davul eşliğinde icra edilen bu müziksel tören, şamanın tiyatral yeteneği ve şairlik becerisi ile de birleşerek alkışlar şeklindeki güç ve niyet dışavurumlarına dönüşür. Şamanın ritüelindeki müziğin dinsel törenlerde çok güçlü bir etkiye sahip olması ve duyguları dönüştürücü-yaratıcı etkisinin olmasının nedeni, müziğin dindeki üzüntü, mutluluk, korku, ümit gibi duyguların ifadesini sağlayan semboller sistemine sahip olmasıdır (Eurich, 2003: 60). Şamanın rehberliğindeki ritüelde Tanrı ve ruhların sesleri haline bürünen şarkılar, Şamanın Tanrı'dan getirdiği mesajlar ve belirli amaçlar için okunan dua-alkışlar şeklindeki iletilerin vücut bulmasıdır (Drury, 1989: 77). Şamanın dua şarkısına eşlik eden yalnızca davul değildir; boynuzlu davul ve flüt de kullanılan ritüel törenleri çalgılarından. Görülmeyen varlıklar ile iletişim kurarak gizli bilgilere ulaşan şaman, diğerlerinin anlayamadığı fakat sistemli bir dil kullanır. Ruhların sözcüsü olan Şamanlar seçilmiş kişilerdir; tıpkı ozanlar, kayçılar (destan anlatıcısı), falcılar, büyücüler, aşıklar, bahşiler gibi gizli bilginin söze bürünmüş halinin aktarıcılarıdır. İnsan ile doğa arasındaki dengeyi korumaya çalışan Şaman, sembolik bir dille ve herkesin anlayacağı şekilde dünyanın nasıl var olduğunu ve canlı-cansız dünyanın temellerini anlatarak “söz” ün en bilinen anlatıcı ve aktarıcılarından olmuştur (Özçubukcu, 2017: 60).

Eski Türklerdeki yer ile gök arasında bir uyum olduğu inancı, beraberinde bu ahengin bozulması korkusunu da getirmiş ve ruhani varlıklar ile doğa arasındaki iletişimi sağlayacak ve olumlu dengeleri koruyacak bir elçiye gereksinim duyulmuştur. Kökleri çok eskiye dayanan büyücülük görevi ile sağaltma (iyileştirip sağlığına kavuşturma), kötü ruhları uzaklaştırma, dini ritüelleri yönetme görevini üstlenen “kam” (Sibirya Tunguzlarındaki Şaman), o dönemlerde kağandan sonraki en önemli kişi olmuştur (Dağı, 2020: 1030). İslamiyet'in Türk boyları arasında yaygınlaşmasından sonra, kamların toplumdaki öneminin azaldığı ve kamlığa benzer yeni yeni tarikatların oluşmaya başladığı söylenebilir (Elçin, 2004: 7). Kam-Şamanın ritüellerde ve diğer törenlerde müzik ve dansa yer vermesi, dramatik öğeleri kullanması ve doğadaki sesleri taklit etmesi (And, 1985: 13), kamın doğa ile toplum arasındaki

elçilik görevinin bir yansıtıcısıdır. Kam, görünmeyen ruhani varlıklar ile iletişim kurar ve bu varlıklardan aldıkları bilgileri halka aktarırlar.

Çeşitli ritüellerde ve toplulukların bir araya geldiği ortamlarda müzik aletlerinin eşliğinde alkışlar, dualar, mitler, şiirler aracılığıyla ve çeşitli doğa seslerinin taklit edilmesiyle hem tiyatral bir aktarıcı hem de dini bir rehber olan Şamanlar (farklı kültür ve coğrafyalarda kam, baksı adını alırlar), belirli bir dinleyici gruba anlatıcılık yapmışlardır. Yine aynı şekilde, halk hikâyelerini anlatan, şiirler söyleyen, dinleyicinin duygularını etkileme gücüne sahip olan masalcılar, icralarını gerçekleştirirken sözlü ve yazılı kaynaklardan yola çıkarlar (Sarpkaya, 2019: 380).

Tıva, Hakas, Şor ve Altay Türklerinin oldukça köklü bir masal ve destan anlatıcılığı vardır. Haycı, kayçı, toolçu gibi isimler alan anlatıcılar çeşitli ortamlarda anlattıkları masal ve destanlarını av törenlerinde, eğlencelerde, mevsimlik törenlerde, cenaze törenlerinde anlatmışlardır (Aça, 2007: 8). Diğer anlatıcılarda da görüleceği üzere, masal ve destan anlatıcılarının özel ve seçilmiş kişiler olduğuna inanılır. Topluluk içinde kutsallık ile özdeşleşen ve taşıdıkları Şamanik öğeler ile evrendeki her türden olayda ve ortamda bilgeliklerine başvurulmuş masal ve destan anlatıcılarının anlattıkları sözlü anlatı öğelerinin, doğumu kolaylaştırmadan ölümden sonraki hayatın huzura kavuşması gibi birçok işlevi olduğuna inanılırdı (Aça, 2007: 12).

Sözü ve kültürü aktarmada “seçilmiş” aktarıcılar olduklarına inanılan bir diğer aracı ise “âşık” adı verilen kültürel araçlardır. 16. yüzyıla değin “ozan” olarak isimlendirdiğimiz bu kültürel aktarıcı ve icracı âşıkların, yakın bir zamana denk geldiği düşünülen köklerinin aslında çok daha eskiye dayandığı ve zengin Türk kültürünün kadim zamanlarına denk geldiği ortaya koyulmuştur (Güzel, 2016: 154). 17. yüzyılda son şekillerini almaya başlayan âşıklık geleneği, önceleri dini içerikli iken sonraları din dışı güncel konuları da içerisine dahil etmiştir. Aslan, günümüzde halk şairi, saz şairi ya da âşık adını verdiğimiz sanatçıların Şaman, ozan ve bahşi kültürünü devam ettiren icracılar olduğunu söyler. Hatta belki âşıklık, Şamanizm’den çok daha eski bir kökene sahip bile olabilir (Aslan, 2011: 2000). Âşıklığın özünde topluma ait duygu ve düşünceler ile toplumsal konular da vardır; bu sebeple âşıklara toplum tarafından büyük bir önem ve görev atfedilmiştir.

Toplumsal ve duygusal konulara eğilen ve bu bağlamda icrasını gerçekleştiren âşıklardan; müzik ile beraber icra etme, icra anında diyalog kurabilme, icra anında nazım öğeleri kullanabilme, doğaçlama yapabilme ve içinde bulunulan toplumun dilini doğru kullanabilme gibi yetenekler sergilemesi beklenir (Günay, 1986: 7). Söz ve müzik kültürü ile tarihsel bilgilerin toplumsal bellekte aktarılmasını sağlayan hafıza, evren ile insanoğlu arasındaki en eski bağlantı sağlayıcı olan müziğin âşıklar bağlamında değerlendirilmesini mümkün kılmıştır. Âşıklık geleneğinin temelini oluşturan, destanlar aracılığıyla tarihin aktarılıp öğretilmesi ve geçmiş ile gelecek arasında bir köprü kurarak söz sanatı ile geçmişin gelecek nesillere öğretilmesi kaygısıdır (Artun, 2005: 5). Tarihi birer sosyal anlatı kabul edilen destanları ve paylaşılan ortak kültürel belleği aktaran âşıklar, aslında mitolojik temele sıkı sıkıya bağlıdır (Güray ve Karadeniz, 2019: 81). Âşıkların bir diğer özelliği ise, gezginlik yaparak çeşitli muhabbet ortamlarında, düğünlerde, âşık toplantılarında ve buna benzer farklı kültürel ortamlarda bulunarak hem kendi kültürlerini gittikleri yerlere götürmeleri hem de buldukları coğrafyanın kültüründen etkilenip bunları yeni gidecekleri yerlere taşımalarıdır.

İşte bu noktada, icrayı başlatan ve sürdüren bir iletişim ortamının öneminden de bahsetmemiz gereklidir. Sosyal bir iletişim ortamında gerçekleşen kültürel aktarım, bu aktarım ortamındaki karşılıklı etkileşim ve diyalog ile sürdürülür (Öztürk, 2006: 47). Kültürel aktarım sürecinde birbiri ile iletişimde olan anlatıcı, icracı, seyirci, kaynak kişi ve dinleyici, iletişim anının aktörleridir. Yalnızca müzikal anlamda değil, icra anındaki sosyal pratikler de icrası sağlanan aktarıma eşlik eder; yani aktarılan ögenin anlamı ve önemi sosyal ortama ve dinleyenlerin konum ve koşullarına göre çeşitlenir (Regelski, 2006: 293). Dikey ya da çizgisel iletişim olarak bilinen Lasswell'in "iletişim zinciri" modelinde, sözlü ya da sözsüz olsun her iletişim belli öğelere sahiptir. Bu öğeler; iletişimci, ileti, araç, alıcı ve etkidir. Aslında bir kitle iletişim aracı olan âşık, iletişimin öznesi konumundadır (Güzel, 2016: 158). Bugün "profesyonel" müzik adamları olarak bilinen Abdallar, müziği insan ile evren arasındaki en eski bağlantı kurma yolu olarak görürler. Türkmen âşıklığı geleneğinin en temel unsurlarından olan "tarihi, destan anlatıları üzerinden kavrama" ve "geçmiş geleceğe, irfan temelli bir söz ustalığı ile aktarabilme" yapısı Abdal âşıklarda da göze çarpmaktadır.

Göçebe-gezgin yaşam tarzını benimseyerek kültürel aktarıcılığı müzik icrası ile birleştiren bir diğer anlatıcı ise abdallardır. Müziğin Abdallık için merkezde yer almasının en önemli nedeni, kültürel

ve tarihsel bir ortaklığa sahip olan Anadolu abdallarının “paylaşılan ortak bir hafıza” ya sahip olmaları ve bu sayede de müzikal bir ortaklığa sahip olmalarıdır (Arıcı-Tekin ve Güray, 2018: 23). Abdallık geleneği, müzik temelinde sürdürülmekte, inanç ve dini ritüeller ile beslenmektedir. Türk kam-ozan gibi karakterlerin İslâm’daki şekli olan Türkmen babalarına “Abdal” ismi verilmiştir (İnalçık, 2009: 5). Gezgin ve yoksul bir yaşam tarzını benimseyen ve dünya ile bağlantı kurmak yerine yersiz-yurtsuzluğu tercih eden abdallar (Ocak, 2011: 112), halk arasında öğüt veren, bilge, topluma sanatı ile yön veren aktarıcılar olarak bilinirler (Arıcı-Tekin ve Güray, 2018: 29). Allah’a bağlılıkları, inanılır ve güvenilir olmaları ile bilinen Abdalların, içinde yaşadıkları toplumlara inanç ve kültürel bağlamda büyük katkıları olmuş; Abdalların çeşitli coğrafyalarda bulunması ve tasavvufî yönlerinin baskın olması müzik ile birleşerek, Abdal geleneğindeki müziksel anlatı ve icranın günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır (Aydın ve Ergün, 2020: 208). Abdallar için müzik yaşam şeklinin ve kimliğin dışavurumudur, hatta müzik Abdallar için bir ibadettir. Müzik ile bağları böylesine güçlü olan Abdallar, günümüzde de müzik ile olan bağlarını koparmamışlardır. Abdallar, kendi var oluşlarını “Haktan geleni halka vermek” inanışlarına bağlarlar ve Abdallar insana ve insanlığa hizmet etme işini günümüzde de gönüllü olarak yapmaya devam etmektedirler. Arıcı-Tekin ve Güray, farklı coğrafyalarda yaşayan günümüz Abdallarının müzik repertuarının çeşitli olabildiğini, fakat “ortak bir hafıza”nın birleştirici gücünün ezgisel ve makamsal bağlantılarla hala devam ettiğini söylemişlerdir (2018: 35).

SONUÇ

Ortak çıkarlar doğrultusunda ve iş birliği içinde yaşayan insanların oluşturduğu toplum, beraberinde ortaklık bulunan bir kültürü de doğurmuştur. Günlük yaşam içinde gereksinim duyulan maddi ve manevi değerlerin aktarımı ise, “dil” denilen ve bireysellikten uzak bir ortaklığı vurgulayan araç ile sağlanır. Dil, milletlerin asırlar boyu oluşturup koruduğu kültür mirasını gelecek kuşaklara aktaran yegâne araçtır. Zihnin dil aracılığıyla kültür aktarımını gerçekleştiren güç ise bellektir. Günümüz ile geçmiş arasında bir köprü görevi gören bellek; toplumsal hafıza, toplumsal bellek, sosyal hafıza, kolektif bellek gibi şekillerde kullanılabilir. İnsan belleğini bireysellikten çıkararak toplumsal bir bağlamda ele alan kültürel bellek ile anlatılmak istenen; insan beyninin bir bireysellikten uzak olduğu, toplumsal ve kültürel koşullar içinde geliştiğidir. Kültürel kodlar ve toplumsal kurumlar, toplumsal hafızayı benimsememizi sağlar. Toplumsal hafıza kavramını geliştiren ilk sosyal bilimci olan

Halbwachs, insan hafızasının bütünüyle bir sosyal hafıza olduğunu söyler. Bunun nedeni ise bireyin toplum içinde yaşaması ve bireyin anılarının toplum ile olan ilişkilerinin toplamı olmasıdır. Bu nedenle insan hafızasını kolektif bağlamda değerlendirmek gerekir. Toplumun temeli insandır ve insanın yaşamı boyunca ortaya koyduğu ürünler ise onun geçmişini oluşturan gelenek-görenekler ve kültürel oluşumlardır. Geçmişin canlı tutulabilmesi için toplumsal belleğe ihtiyaç vardır. Halbwachs'ın "işaret noktaları" adını verdiği kilit anılar, belleğimizdeki anıları tekrar hatırlamamızı sağlar. Jan Assmann'ın Halbwachs'ın toplumsal bellek kuramından yola çıkarak geliştirdiği kültürel bellek kuramı ile, bir gruba ait yaşantıların gelecek nesillere aktarımını anlatır. Toplumsal hafızanın temelini oluşturan anlatılar, süreç içinde somutlaşarak nesilden nesile aktarılır.

İnsanın en belirgin özelliği olan konuşma yeteneği, onu diğer canlılardan ayırır. Yazıdan önce sözlü iletişimin olması, sözlü iletişimin ne kadar eski bir iletişim aracı olduğunun en canlı örneğidir. Sözlü iletişimdeki diğer bir canlılık özelliği ise, müzik gibi kadim ve evrensel bir olgunun sözlü gelenekteki yeridir. Çok etkili bir ses dili olan müzik, ortak bir yaşanmışlık ve kültürel hafızanın en güçlü ve en bilinen temsilcisidir. İnsanoğlunun en ilkel zamanlarında bile müzik vardır; düğünlerde, şenliklerde, cenaze törenlerinde hep bir müziksel ögeye rastlarız. İletişim bilimi ile halk bilimi arasında güçlü bir bağlantı vardır. Lasswell' dikey iletişim modeline göre, iletişimin öznesi olan anlatıcılarıdır. Dünyadaki her coğrafyada, söz daima kültürlerin odak noktasıdır. Bu kültür aktarıcıları ise isim değişiklikleri olsa da her toplumda görebileceğimiz ozanlar, şamanlar, bahşiler, kamlar, âşıklar, abdallardır. Adları ne olursa olsun, her kültürün sözlü bir aktarıcısı vardır. Bu aktarıcıların genel özelliği, bilinen ile bilinmeyen arasında kurdukları bağlantıdır. İnsanoğlu bilinmeyenden korkar. Tanrı-görünmeyen ruhlar- doğa üçlüsü arasındaki araçlar insanın yol göstericisi olmuş; bu araçlar aynı zamanda ortak kültürün gelecek nesillere aktarıcısı olmuştur. Bu kültürel aktarıcılara günümüzde halk aşığı, halk ozanı gibi isimler ile hala rastlamaktayız.

KAYNAKÇA

AÇA, M. (2007). Güney Sibiry Türklerinde Ava Destancı ve Masalcı Götürme Geleneği, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 21, 7-16.

AKARSU, B. (1998). *Wilhelm Von Humboldt'da Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

ALP, R. Y. (2017). Eski Türklerde Din Anlayışı ve Şamanizm, *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.

AND, M. (1985). *Geleneksel Türk Tiyatrosu Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

AOKI, K. (1999). Introduction: Language Is a Virus, *University of Miami Law Review*, 53 (4), 960-971.

ARICI-TEKİN, E. ve GÜRAY, C. (2018). Ege Ve Orta Anadolu'da Abdallık Geleneğinin Tarihsel Ve Kültürel Özelliklerinin Müzik Gelenekleri Ve Müzikal Analiz Üzerinden Değerlendirilmesi, *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Müzik Ve Sahne Sanatları Dergisi*, 2, 21-39.

ARTUN, E. (2005). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. (2. Baskı). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

ASLAN, E. (2011). *Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.

ASSMAN, J. (2015). *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*. (Çev: Ayşe Tekin). (2. Baskı). İstanbul: Aynıtı Yayınları.

ATABAŞ, A. (2018). Geleneksel Mahallede Toplumsal Hafıza: Bursa Emirsultan Mahallesi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.

ATİK, A. ve ERDOĞAN-BİLGİNER, Ş. (2014). "Toplumsal Bellek Ve Medya", *Atatürk İletişim Dergisi*, 6, 1-16.

AYDIN, N. ve ERGÜN, E. (2020). Tarihsel Süreç İçerisinde Abdallık Geleneği ve Günümüzden Bir Temsilci: Emre Yanıkçalan, *Akademik Araştırma ve Dayanışma Derneği Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 18 (36), 205-226.

BARASH, A. J. (2007). *Belleğin Kaynakları*. Cogito, 50, 11-23.

BAYAT, F. (2006). *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

BAYBURTLU, A. S. (2017). Kültür, Etnomüzikoloji ve Müzikoloji İlişkisi, *International Journal of Cultural and Social Studies*, 3 (1), 77-87.

BURKE, P. (2008). *Kültür Tarihi*. (2. Baskı). (Çev: Mete Tunçay). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

CHOMSKY, N. (2001). *Dil ve Zihin*. (Çev: Ahmet Kocaman). Ankara: Ayraç Yayınevi.

CLARKE, L. G. (2000). Mysticism and Music, *Folklor/Edebiyat*, 21, 59-74.

ÇAĞLA, C. (2007). Bellek Üstüne Düşünmek. *Cogito*, 50, 217-232.

DAĞI, Fahri (2020). Türkistan Kam/Şamanlarından Anadolu Halay Başlarına, *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10 (4), 1027-1045.

DRURY, N. (1989). *Şamanizm: Şamanlığın Ögeleri*. (Çev: Erkan Şimşek), İstanbul: Okyanus Yayıncılık.

ELÇİN, Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

ERDÖNMEZ-ÇOBANLI, I. (2019). İletişimin Döngüsel Süreci Bağlamında Sözlü İletişim, *Near East University International Journal of Art, Culture & Communication*, 2 (1), 81-98.

ERGÖZ, R. ve Doğan, O. (2020). Kültürel Bellek Mekânı ve Milli Kimlik Yaratmada Pınarbaşı Ağaçlarının İşlevi, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 47, 29-43.

EURICH, J. (2003). Sociological Aspects and Ritual Similarities in the Relationship between Pop Music and Religion, *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*, 34 (1), 57-70.

FİDAN, M. (2011). *İletişim Kurmak İstiyorum*. (3. Baskı). Konya: Tablet Kitabevi.

GÖÇER, A. (2012). *Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine*, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 50-57.

GÖKALP, Z. (1975). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Sebil Matbaacılık.

GÜNAY, U. (1986). *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

GÜNGÖR, N. (2011). *İletişim-Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

GÜRAY, C. ve KARADENİZ, İ. (2019). Horasan'dan Keskin'e Bir Çılgılık: Muharrem Ertaş Kırat Bozlağı'nın Çok Katmanlı Analizi Üzerinden Orta Asya'dan Anadolu'ya Âşıklık Geleneğinin İzini Sürmek, *Milli Folklor*, 122, 76-93.

GÜZEL, C. (2016). Çizgisel İletişim Modeli Bağlamında Âşık Tarzı Kültür Geleneği, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2 (1), 153-166.

INGOLD, T. (1999). On the Social Relations of the Hunter-Gatherer Band, *The Cambridge Encyclopedia of Hunters and Gatherers*, 399-410.

İMİK, Ü. ve HAŞHAŞ, S. (2020). Müzik Nedir ve Hayatımızın Neresindedir, *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 6 (2), 196-202.

İNALCIK, H. (2009). *Devlet-i Aliyye*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.

İNAN, A. (2012). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. İstanbul: Örgün Yayınları.

İNCE-BAŞARAN, G. (2010). Toplumsal Hatırlama/Unutma Sürecinde Basın: Kolektif Siyasi Belleğimizdeki Cumhuriyet Tasavvuru, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayımlanmamış Doktora Tezi*, İzmir.

KURT, M. (2008). Toplumsal Kimliğin Yeniden İnşası: Aytmatov'da "Unutma" ve "Hatırlama", *Türk Yurdu*, 253, Eylül.

MALINOWSKI, B. (1998). *İkel Toplum*. (Çev: Hüseyin Portakal). Ankara: Öteki Yayınevi.

MENGÜ, G. (2002). Dil, Kültür ve Düşünce İlişisine Antropolojik Bir Bakış, *Antropoloji*, 14, 67-80.

OCAK, Y. A. (2011). *Osmanlı Sufiliğine Bakışlar*. İstanbul: Timaş Yayınları.

ODABAŞI, F. (2006). Dil-Kültür Bağlamında Müzik Dili ve Bunun Sosyal Bütünleşmedeki Yeri, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14, 237-258.

OLICK, K. J. (1999). Kolektif Bellek: İki Farklı Kültür, (Çev: Meral Güneşdoğmuş), *Moment Dergi-Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2014, 1(2), 175-211.

Oxford Languages, Erişim tarihi: 16.05.2021, <https://languages.oup.com/google-dictionary-tr/>.

ÖZÇUBUKCU, O. (2017). Kuzey ve Orta Asya Şamanizm’inde Ruh Fenomeni, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Isparta.

ÖZTÜRK, S. (2006). İletişim Bilimi İle Halkbilimini Buluşturan Bir Bilim İnsanı: İlhan Başgöz, *Folklor Edebiyat*, 48, 97-106.

REGELSKI, A. T. (2006), Music Appreciation’ as Praxis, *Music Education Research*, 8 (2), 281-310.

SARPKAYA, S. (2019). Kam, Meddah, Oyun Yöneticisi: Yeni Bir Anlatıcı Olarak Rol Yapma Oyunlarındaki Oyun Yöneticileri, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14 (1), 379-387.

SCHUDSON, M. (2007). *Kültürel Bellekte Çarpıtma Dinamikler*. İstanbul: Cogito-Bellek: Öncesiz-Sonrasız. 50. 179-199.

SUBAŞI, N. (2003). *Kültürel Mirasın Çeşitliliği ve Seçicilik Sorunu*. Ankara: Doğu-Batı Düşünce Dergisi. 7-25. 135-144.

TİMUÇİN, A. (2004). *Felsefe Sözlüğü*. 5. Baskı. İstanbul: Bulut Yayınları.

TURİNAY, N. (1996). *Kültür, Dil ve Sanata Dair*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (TDK), Erişim Tarihi: 18.05.2021, <https://sozluk.gov.tr>.

YAKICI, A. ve SARITUNÇ, B. (2019). Sözlü Türk Kültürünün Yaşaması ve Aktarımında Hataylı Ozanların Rolü, *Folklor/Edebiyat*, 25 (100), 1011-1022.

YENİCİ, M. (2020). Toplumsal Bellek Kaydı Olarak Ara Güler'in Meyhane Fotoğrafları, *Art-Sanat*, 14, 557-577.

YULUĞ, E. (2018). Çatalhöyük'te Şamanizm İzleri, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.

EXTENDED ABSTRACT

The society, which is formed by people living in cooperation and in line with common interests, has also given birth to a culture with partnership. The transfer of material and spiritual values needed in daily life is provided by a tool called "language", which emphasizes a partnership that is far from individuality. Language is the only tool that transfers the cultural heritage that nations have created and preserved for centuries to future generations. The power that carries out the transfer of culture to the mind through language is memory. Memory that acts as a bridge between the present and the past; it can be used in forms such as collective memory and social memory. What is meant by cultural memory, which deals with human memory in a social context by removing it from individuality, is that the human brain is far from individuality and develops in social and cultural conditions. Cultural codes and social institutions enable us to adopt social memory. Halbwachs, who was the first social scientist to develop the concept of collective memory, says that human memory is a purely social memory; The reason for this is that the individual lives in the society and the memories of the individual are formed by the relationship with the society. Therefore, it is necessary to evaluate human memory in a collective context. The basis of society is human, and the products that human beings reveal throughout their life are the traditions and cultural formations that make up their past. Social memory is needed to keep the past alive. Key memories, which Halbwachs calls "cue points," enable us to recall memories in our memory. With the cultural memory theory developed by Jan Assmann based on Halbwachs' theory of social memory, it describes the transfer of experiences belonging to a group to future generations. The narratives that form the basis of social memory are embodied in the process and transferred from generation to generation.

Man's most distinctive feature, his ability to speak, distinguishes him from other living things. The existence of verbal communication before writing is the most vivid example of how old verbal communication is. Another vitality feature in oral communication is the place of an ancient and universal phenomenon such as music in oral tradition. Music, which is a very effective sound language, is the

strongest and most known representative of a common experience and cultural memory. Even in the most primitive times of mankind, there is music; We always come across a musical element in weddings, festivals and funerals. There is a strong connection between communication science and folklore. According to Lasswell's vertical communication model, the subject of communication is the narrator. In every geography in the world, the word is always the focus of cultures. These cultural transmitters, on the other hand, are ozan-bard, şaman-shaman, bahşi, kam, aşık-minstrel, abdal which we can see in every society, even with name changes. Whatever their names, every culture has an oral transmitter. The general feature of these transmitters; It is the link between the known and the unknown. Humans are afraid of the unknown. The intermediaries between the God-unseen spirits-nature triad became the guide of man; These intermediaries have also been the transmitters of the common culture to future generations. We still come across these cultural transmitters with names such as bard and minstrel today.